

Bush en Obama in het Midden-Oosten

Een vergelijkende studie naar het Midden-Oosten beleid van de Amerikaanse presidenten George W. Bush en Barack Obama.

Wouter Van Steenberge

4229134

Begeleider:

Geraldien von Frijtag

4-3-2018

Aantal Woorden: 7.679.

Inhoudsopgave:

Samenvatting:	Blz. 2.
Inleiding:	Blz. 3.
Hoofdstuk 1:	Blz. 7.
Hoofdstuk 2:	Blz. 14.
Conclusie:	Blz. 18.
Literatuurlijst:	Blz. 22.

Samenvatting:

Het beleid van de Amerikaanse presidenten Bush en Obama met betrekking tot het Midden-Oosten wordt geanalyseerd door middel van de comparatieve methode, zoals uitgelegd door John Tosh. Dit gebeurt aan de hand van de internationale betrekkingen theorie van realisme. Het theoretisch kader wordt gevormd door de twee sub scholen van realisme, offensief en defensief realisme. Offensieve realisten zijn van mening dat gezamenlijke veiligheid niet wordt gezocht, of niet gevonden kan worden. Terwijl in de optiek van defensieve realisten beide kanten in een internationale politieke situatie tevreden zouden zijn met gezamenlijke veiligheid. De centrale probleemstelling in het onderzoek luidt als volgt: In hoeverre was het buitenland beleid van de VS onder Bush en Obama identiek?

De eerste deelvraag analyseerde in hoeverre in het geval van de Bush-regering er sprake was van offensief of defensief realisme. Met betrekking tot de inval van Afghanistan werd er geconcludeerd dat er sprake was van defensief realisme, de Verenigde Staten hadden geen andere keuze. In het geval van Irak was er echter juist sprake van offensief realistisch handelen. Het beleid van Bush blijkt overwegend in het offensieve kader te kunnen worden geplaatst.

De tweede deelvraag analyseert in hoeverre er in het handelen van Obama sprake was van defensief of offensief realisme?. Obama's beleid bleek vooral defensief realistisch van aard. Obama was gericht op internationale samenwerking. De VS konden in zijn optiek niet meer unilateraal de wereld veranderen. Dit kwam mede door de kredietcrisis die in 2008 uitbrak. Maar ook door politieke omstandigheden in de VS zelf, de bevolking was oorlogsmoe na een staat van oorlog sinds 2001. Obama was vooral een defensieve realist in zijn handelen vanwege pragmatische en materiële redenen.

Concluderend verschillen Obama en Bush vooral op de inzet van militaire middelen. Bush was daar veel sneller toe bereid dan Obama. Dit verschil zat vooral in de verschillende materiële en politieke omstandigheden waarin Bush en Obama verkeerden als presidenten. Beiden toonden zowel offensief als defensief realistische kenmerken.

Inleiding:

De eerste twee decennia van de 21^e eeuw zijn voor een groot deel gekenmerkt door de Amerikaanse 'War on Terror'. Op 11 september 2001 vielen terroristen, aangestuurd door de islamitische terreurgroep Al-Qaida, het hart van de Verenigde Staten aan. De Twin Towers, toendertijd een belangrijk onderdeel van de iconische skyline van New York, werden door middel van twee gekaapte burgervliegtuigen verwoest. Er vielen ruim drieduizend doden. Terroristen in een derde gekaapt vliegtuig boorden zichzelf in het Pentagon, het Amerikaans militair hoofdkwartier. De wereld was geschokt door deze aanvallen op grotendeels burgerlijke doelen.

Al-Qaida werd geleid door Osama bin Laden, een lid van de rijke Saudische Bin-Laden familie. Bin Laden hield zich schuil in Afghanistan, beschermd door het islamitische Taliban-regime. De Taliban weigerde Bin Laden en andere Al-Qaida kopstukken uit te leveren. In reactie hierop startte de Amerikaanse president George W. Bush in oktober 2001 de 'War on Terror'.¹ Bush regeerde van januari 2001 tot januari 2009. Bush was een republikeinse president, de republikeinen in de Amerikaanse politiek zijn vaker Haviken dan de andere grote politieke partij in de VS, de democraten. De Amerikanen begonnen een invasie in Afghanistan, gesteund door een groot deel van de internationale gemeenschap. Eén van de doelen van de invasie was om Osama bin Laden gevangen te nemen. Tevens wilden de Verenigde Staten een voorbeeld stellen van wat er zou gebeuren met staten die terroristen bescherming zouden bieden.²

Echter, de Verenigde Staten vielen onder de regering van George W. Bush niet alleen Afghanistan binnen. In maart 2003 begon de zogeheten Irakoerlog. De Bush-regering claimde dat de Irakese dictator Saddam Hoessein over massavernietigingswapens beschikte. Het bezit hiervan werd vervolgens gekoppeld aan steun vanuit Irak aan islamitische terreurbewegingen.³

Uiteindelijk zijn er nooit massavernietigingswapens in Irak gevonden.⁴ Historische debatten met betrekking tot de Irakoerlog gaan doorgaans over de werkelijke Amerikaanse motieven voor de invasie van Irak. Waren de Irakese olievoorraden een reden voor de invasie? Of wilde Amerika haar invloed in de regio uitbreiden? Wat de redenen ook waren, de Verenigde Staten kregen niet de steun vanuit de internationale gemeenschap voor haar Irakese invasie die zij wel hadden gekregen voor de invasie van Afghanistan. Rusland, Duitsland en Frankrijk spraken zich uit tegen de invasie van Irak.

¹ William L. Cleveland en Martin Bunton, *A History of the Modern Middle East* (zesde druk: Boulder Colorado 2016) 523.

² Ibidem.

³ Arthur Goldschmidt Jr. en Aomar Boum, *A Concise History of the Middle East* (elfde druk: Boulder Colorado 2016) 403.

⁴ Ibidem, 404.

Zelfs noorderbuur Canada weigerde de Amerikanen te steunen. Enkele landen sloten zich wel aan bij een 'coalition of the willing', maar dit bereikte bij lange na niet de hoeveelheid steun die de VS kreeg voor de oorlog in Afghanistan.⁵

In 2009 kregen de Verenigde Staten een nieuwe regering onder de democratische president Barack Obama. Tijdens het bewind van Obama dat tot januari 2017 zou duren, trokken de Amerikaanse troepen zich terug uit Irak, om precies te zijn in eind 2011.⁶ Onder Obama bleven de Verenigde Staten echter wel aanwezig in Afghanistan. In 2014 werd de VS weer militair actief in Irak, toen een nieuwe islamitische terreurgroep genaamd Islamitische Staat (IS) grote delen van Irak veroverde. De oorlogen in Afghanistan en Irak duren in feite nog voort.

Het doel van deze scriptie is het analyseren van de Amerikaanse invasies in Afghanistan en Irak. Het beleid van de regering Bush en Obama zal met elkaar worden vergeleken. John Tosh schrijft in zijn boek 'the Pursuit of History' over de vergelijkende onderzoeksmethode. Volgens hem omhelst deze methode een systematische vergelijking tussen twee fenomenen die normaal gesproken apart worden geanalyseerd. Door het vergelijken van twee fenomenen, in dit geval het beleid van Bush en Obama, kunnen historici tot nieuwe inzichten komen over historische ontwikkelingen.⁷ De tijdspanne van dit onderzoek zal zijn van 2001, al zal de aanloop naar 9/11 wel kort behandeld worden, tot en met 2011, het jaar dat de Amerikaanse troepen zich terugtrokken uit Irak. Het theoretisch kader is gevormd door de internationale betrekkingen-theorieën uit de 'school of Realism', vanaf nu realisme genoemd in dit stuk. Volgens Robert Jervis, een expert op het gebied van internationale betrekkingen, is de kern van het realisme dat men denkt vanuit de opvatting dat de wereldpolitiek een anarchistisch systeem is. Dit komt doordat er geen soevereine macht bestaat die bindende beslissingen aan staten kan opleggen. Dit leidt ertoe dat staten voornamelijk aan hun eigen belang denken in de arena van de internationale politiek en dat dit het zeer moeilijk maakt voor staten om elkaar te vertrouwen en samen te werken.⁸

Staten moeten altijd op hun hoede zijn vanwege het feit dat andere staten misbruik van hun zwaktes zouden willen maken. Overeenkomsten moeten dus worden gesloten om te voorkomen dat de ene staat de andere te slim af is. Beloftes en bedreigingen moeten geloofwaardig zijn in dit systeem.⁹ Er is immers geen politieagent die kan ingrijpen, doordat er geen soevereine macht is die staten kan binden. Volgens Jervis zijn realisten zeer sceptisch over mogelijkheden tot samenwerking, maar ze ontkennen niet het bestaan ervan, het komt alleen veel moeilijker tot stand. Er wordt door

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, 407.

⁷ John Tosh, *The Pursuit of History* (vijfde druk: Dorchester 2010) 165.

⁸ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York 2001); R. Jervis, 'Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate', *International Security* 24 (1999) 42-63, aldaar 43.

⁹ Ibidem, 44.

realisten vaak weinig potentie tot samenwerking gezien.¹⁰

Jervis stelt verder dat het realisme in twee sub-scholen kan worden verdeeld, offensieve (offensieve) en defensieve (defensieve) realisme. Offensieve realisten zien bepaalde belangrijke situaties in de wereldpolitiek als een 'prisoners dilemma'. De centrale motivatie voor staten is een maximaal niveau van veiligheid. Offensieve realisten zijn van mening dat gezamenlijke veiligheid in dit model niet wordt gezocht, of niet gevonden kan worden. Dit kan komen doordat een of meer staten bereid zijn tot het voeren van oorlog om uit te breiden of dat vereisen voor het gevoel van veiligheid van een staat niet overeen kunnen komen met die van andere.¹¹ Staten breiden dus agressief hun territorium uit om op die wijze hun veiligheid te vergroten. Samenwerking levert niet voldoende op, of er kan niet samengewerkt worden. Dit komt doordat er niet gerekend kan worden op een internationale politieagent. Overeenkomsten worden hierdoor sneller verbroken, als ze überhaupt al gesloten worden. Elke staat zal in dit soort dilemma's voor zichzelf moeten kiezen en is dan op zichzelf aangewezen.

Defensieve realisten stellen dat de meeste staten tevreden zijn met de status quo en dat hun handelen eerder gedreven wordt door angst dan door het verlangen naar gewin. Als de veiligheid van een staat toeneemt en dit de veiligheid van een andere staat doet afnemen, is dat eerder een niet-intentioneel bijeffect en niet het doel van de ene staat. In de optiek van defensieve realisten zouden beide kanten in een internationale politieke situatie tevreden zijn met gezamenlijke veiligheid. De internationale politiek wordt eerder gekenmerkt door tragedie en misverstanden dan door opzettelijke kwade wil van staten. Dit geldt overigens niet voor alle situaties, er zijn gevallen waarin conflicten onvermijdbaar zijn. Agressorstaten zijn geen onbekend fenomeen, veiligheid en andere belangen zorgen voor onverzoenbare verschillen. Alleen in dit soort gevallen zijn conflicten niet te vermijden volgens defensieve realisten.¹²

De vergelijking van het buitenland beleid van de regering Bush en Obama wordt binnen dit kader geplaatst. Het handelen zal dus niet alleen verklaard worden op basis van potentiële oliewinsten in Irak, of de aanwezigheid van massavernietigingswapens, maar op basis van offensief of defensief realisme. De aanwezige olievoorraden zullen wel betrokken worden in de overwegingen of de Bush-regering een offensieve of defensieve vorm van realisme voerde. Maar deze scriptie probeert vooral vanuit de theorieën van internationale betrekkingen te kijken naar de situatie.

In de literatuur ligt de nadruk op Amerikaanse rechtvaardigingen voor de oorlogen en de Counterterror strategie. Neta Crawford kijkt bijvoorbeeld naar de 'Just War' theorie over het beleid

¹⁰ Ibidem, 47.

¹¹ Ibidem, 48.

¹² Ibidem, 49.

van Bush.¹³ De vraag daarbij is of de 'counterterror' oorlog rechtvaardig is. Fattah en Fierke kijken naar de rol die emotie speelt in internationale politiek.¹⁴ Een vergelijkende studie van het beleid onder Obama en Bush ontbreekt echter en dat beleid is ook nog niet bekeken in het kader van offensief realisme versus defensief realisme. Obama kreeg de oorlogen van Bush als erfenis, maar bleef, weliswaar op een andere manier, wel actief in het Midden-Oosten. Valt het verschil in handelen te verklaren door middel van het kader van realisme? Dat is wat deze scriptie gaat onderzoeken. De probleemstelling zal zich dan ook richten op het volgende: in hoeverre was het buitenland beleid van de VS onder Bush en Obama identiek? Deze vraag gaat beantwoord worden met het theoretisch gereedschap dat de realisme-theorie biedt. Deze probleemstelling zal in twee deelvragen worden behandeld. De eerste deelvraag zal analyseren in hoeverre in het geval van de Bush-regering er sprake was van offensief of defensief realisme. De tweede deelvraag heeft betrekking op de regering van Obama. In hoeverre is er in het handelen van Obama sprake van defensief of offensief realisme?

Ten slotte zal in de conclusie getracht worden een antwoord te geven op de hoofdvraag. Waren Bush en Obama daadwerkelijk zo verschillend, of leken de twee presidenten met betrekking tot hun beleid in het Midden-Oosten meer op elkaar dan men in eerste instantie zou aannemen? Er zullen zowel secundaire literatuur als primaire bronnen worden geraadpleegd om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De secundaire literatuur zal voornamelijk gaan over internationale betrekkingen, Islamitische terreur, de manier van de hedendaagse Amerikaanse oorlogsvoering en zo verder. Als primaire bronnen zullen de Amerikaanse online archieven van de Bush regering en Obama regering worden gebruikt. Dit zullen voornamelijk speeches van president Bush en Obama zijn. En rapportages over gevoerd beleid, zoals de Bush doctrine, de visie Bush op het buitenland beleid. Verder zal het archief van de Verenigde Naties als vindplaats voor bronnen dienen. Dit zullen voornamelijk resoluties van de VN-veiligheidsraad zijn in de nasleep van 9/11, het moment waarop Amerika internationale steun verzamelde voor militair ingrijpen in Afghanistan.

¹³ Neta C. Crawford, 'Just War Theory and the U.S. Counterterror War', *Perspectives on Politics* 1 (2003) 1, 5-25, aldaar 5.

¹⁴ Khaled Fattah en K.M. Fierke, 'A Clash of Emotions: The Politics of Humiliation and Political Violence in the Middle East', *European Journal of International Relations* 15 (2009) 1, 67-93, aldaar 69.

Hoofdstuk 1:

Centraal in dit hoofdstuk staat het beleid van de Bush regering met betrekking tot Afghanistan en Irak. De War on Terror begon met de invasie van Afghanistan, als reactie op 9/11. De Verenigde Staten waren echter al eerder betrokken bij het land. In de jaren tachtig bemoeide de Amerikanen zich intensief met het land. De Sovjet-Unie was militair actief in Afghanistan, het Amerikaanse beleid onder Ronald Reagan werd erop gericht om de Sovjets zich te laten terugtrekken uit Afghanistan. Er werd een geheime operatie opgezet om een islamitisch geïnspireerde opstand te steunen.¹⁵ Nadat de Sovjets zich uiteindelijk in 1989 terugtrokken, hadden de Verenigde Staten geen interesse meer in Afghanistan. Het land zelf was verwoest en de staat en samenleving waren als gevolg daarvan totaal ontwricht.¹⁶ Een burgeroorlog was het gevolg. De oorlog werd gewonnen door de islamitische Taliban. De Taliban voerde een zeer strikt islamitisch regime in dat onder meer onderwijs voor vrouwen verbood en de sharia als wetgeving hanteerde.¹⁷

Het interessante is dat de VS zich weer begon te interesseren in Afghanistan vanaf 1996. Volgens David Lesch en Mark Haas besloten de Verenigde Staten om contact te leggen met de Taliban. Sommige ambtenaren waren van mening dat goede relaties met de Taliban een hoop zou opleveren. De Taliban leek namelijk geen politieke agenda te hebben, terwijl andere Moedjahedien groepen openlijk vijandig waren richting de VS. Bovenal koesterde de Taliban een afkeer voor de Sjiitische interpretatie van de Islam. De VS hoopten hiermee de Taliban te kunnen gebruiken om Iran in te dammen, aangezien Afghanistan aan Iran grenst. Wat overigens ook een rol speelde is dat er een belangrijke oliepijplijn vanuit centraal-Azië door Afghanistan kon worden aangelegd. Hiervoor was het vereist dat Afghanistan gepacificeerd werd met een stabiel regime. De Taliban leek daarvoor de meest geschikte kandidaat.¹⁸

Maar kort daarna vanaf 1997 begon er in de VS steeds meer weerstand tegen samenwerking met de Taliban te ontstaan. Schendingen van mensenrechten werden aan de kaak gesteld door mensenrechtenactivisten. Amerikaanse beleidsmakers werden woedend toen bleek dat aanslagen op Amerikaanse ambassades in 1998 in Oost-Afrika door Al-Qaida waren uitgevoerd en dat Bin Laden onderdak kreeg in Afghanistan onder de bescherming van de Taliban. De VS legden verschillende sancties aan de Taliban op, mede onder de vlag van de VN-veiligheidsraad. De Taliban leek desondanks voorbestemd om nog lang te blijven heersen in Afghanistan: de Amerikaanse inval in

¹⁵ Mark L. Haas en David W. Lesch (red.), *The Middle East and the United States: History, Politics and Ideologies* (vijfde druk: Boulder Colorado 2012) 394.

¹⁶ Ibidem, 395.

¹⁷ Cleveland en Bunton, *A History of the Modern Middle East*, 523.

¹⁸ Haas en Lesch, *The Middle East and the United States*, 405.

2001 veranderde echter alles.¹⁹

Voordat de invasie zelf behandeld wordt, is het belangrijk om het voorgaande in de context van het realisme kort te analyseren. Afghanistan is vanaf de jaren tachtig constant gebruikt als middel in het Amerikaans buitenland beleid. Eerst werden de Muhajideen gesteund om de Sovjet-Unie te verzwakken. Daarna werd de Taliban als mogelijke bondgenoot tegen Iran beschouwd. Het Amerikaanse handelen kan worden gezien als offensief realisme. Ten eerste werd de veiligheid van Afghanistan verzwakt om de veiligheid van de Verenigde Staten tegen de Sovjet-Unie te vergroten en daarna ten overstaande van Iran. Dit was ook bedoeld om de belangen van de Sovjets en daarna Iran te verzwakken. De Sovjet-Unie grensde aan Afghanistan, de Verenigde Staten mengden zich dus actief in een buurland van de Sovjets, waarmee de belangen van de Sovjets intentioneel werden geschaad. Met betrekking tot Iran zou de Taliban in de visie van de Verenigde Staten als indamming tegen Iran worden gebruikt, oftewel de belangen en veiligheid van Iran zouden intentioneel worden geschaad om de eigen Amerikaanse belangen veilig te stellen.

Na 9/11 eisten de Verenigde Staten dat het Taliban regime Osama bin Laden uitleverde. Bush haalde aan dat de VS de grootste bijdrage betreffende humanitaire hulp aan Afghanistan leverden. Maar hij veroordeelde het Taliban regime vanwege haar steun aan terroristen. De Taliban moesten alle Al-Qaida leiders uitleveren. Elke ondersteuning voor terroristen, zoals trainingskampen, moest aan banden worden gelegd. Bush stelde dat er niet te onderhandelen viel over deze eisen, in andere woorden hij stelde een ultimatum.²⁰

De Verenigde Staten gebruikten ook hun positie als lid van de VN Veiligheidsraad en daarmee haar invloed in de wereld om Al-Qaida en andere terroristische groeperingen te isoleren. In een draft resolutie van de VN-veiligheidsraad opgesteld op 28 september 2001, werden een paar belangrijke internationale regels aan staten opgelegd. Staten mochten geen steun geven aan terroristische groeperingen, zowel in actieve of passieve vorm. Verder mochten staten geen onderdak bieden aan terroristische groeperingen of mensen met terroristische intenties. Ten slotte moesten staten elke vorm van terrorisme binnen hun eigen grenzen voorkomen en samenwerken met andere staten.²¹

Deze draft resolutie bood de Amerikanen de rechtvaardiging om Afghanistan binnen te vallen. Gezien de Taliban bin Laden onderdak, bood, handelde de Taliban in strijd met de resolutie. De Taliban wees vervolgens de Amerikaanse eisen af, waarna op 7 oktober de Amerikanen het land binnenvielen. De Taliban werd snel uit de hoofdstad Kabul verjaagd. Echter, Bin Laden werd niet

¹⁹ Ibidem, 406

²⁰ The White House, 'President Declares "Freedom at War with Fear" ' (versie 20 september 2001), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (15 februari 2018).

²¹ Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, 'Draft resolutie S/2001/921' (versie 28 september 2001), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/37/PDF/N0155737.pdf?OpenElement> (15 februari 2018).

gevonden. Volgens David Lesch en Mark Haas was de invasie van Afghanistan de eerste toepassing van de Bush doctrine. Volgens het werk van Marc Thiessen, die in opdracht van het Witte Huis een samenvatting van het Bush tijdperk schreef, bestond de Bush Doctrine uit de volgende kernprincipes:

“In this new war, President Bush set forth a doctrine with three key elements: First, the United States would make no distinction between those who commit acts of terror and those who support and harbor them. Second, America would not wait to be attacked again. We would confront grave threats before they fully materialize. We would stay on the offense against the terrorists – fighting them abroad so we did not have to face them here at home. Third, America would counter the hateful ideology of the terrorists by promoting the hopeful alternative of human freedom. The desire for liberty is universal, and in the long run the only path to lasting peace is the advance of freedom in the broader Middle East and across the globe.”²²

In de optiek van David Lesch en Mark Haas hield de toepassing van de Bush doctrine in Afghanistan in dat Amerika niet aan ‘nation building’ zou doen. Amerikaanse belangen konden leiden tot de uitoefening van haar militaire macht door de hele wereld, op eigen houtje, mocht dat nodig zijn, maar de taak van het herbouwen van staten en samenlevingen zou een taak zijn voor de internationale gemeenschap en de inwoners van het desbetreffende land. In Afghanistan werden er relatief weinig troepen ingezet, hun doel was Taliban- en Al-Qaida-leiders op te sporen. Een andere belangrijke reden voor deze minimale inzet van grondtroepen was dat de VS bovenal niet de indruk wilden achterlaten dat Afghanistan door de Amerikanen bezet werd. Het doel was om de Taliban van haar politieke macht te ontdoen.²³

Het tweede principe van de Bush doctrine toont een offensief realistisch karakter. “America would not wait to be attacked again.” Dus om de eigen veiligheid te garanderen of te vergroten zal er aangevallen worden. Met de Taliban was dat het geval, omdat zij weigerde mee te werken met de VS. De Bush regering besloot als antwoord daarop tot militaire actie, nadat duidelijk was geworden dat samenwerking met de Taliban niet mogelijk was. De Bush doctrine lijkt tot zover in het offensief realistisch kader te vallen.

Aan de andere kant kan de Bush doctrine in het kader van defensief realisme geplaatst worden. Zoals eerder werd gesteld is volgens Robert Jervis de kern van het defensief realisme dat de meeste staten niet worden gedreven door een expansiedrift maar door angst. Volgens defensieve realisten zouden de meeste staten tevreden zijn met internationale samenwerking. Dat was voor de VS met de Taliban niet mogelijk, de VS stelden voorwaarden en probeerde in feite eerst samen te

²² *A Charge Kept: The Record of the Bush Presidency 2001-2009*, red. Marc. A. Thiessen, The White House (Washington 2009) 4.

²³ Haas en Lesch, *The Middle East and the United States*, 407.

werken, pas toen dat niet mogelijk bleek vielen de VS Afghanistan binnen. Vanuit het defensief realisme zijn enkele conflicten onvermijdbaar, het conflict in Afghanistan is een dergelijk conflict. Al-Qaida was een bedreiging voor de Amerikaanse veiligheid, dat was duidelijk na 9/11, dus de Verenigde Staten werden gedwongen om te handelen. Al-Qaida valt te vergelijken met een agressor staat vanuit de Amerikaanse optiek, gezien ze niet bereid waren tot vredesonderhandelingen. Vanuit die optiek lijkt het tweede principe van de Bush doctrine juist gebaseerd te zijn op defensief realisme, handelen uit angst in plaats van verlangen naar gewin.

Kortom: met betrekking tot de inval van Afghanistan valt er nog geen definitief antwoord te geven of het handelen van de Bush regering in het kader van offensief of defensief realisme kan worden geplaatst. Om het handelen van de Bush regering met betrekking tot het Midden-Oosten breder te kunnen begrijpen is er een analyse nodig van de inval in Irak.

De invasie van Irak.

De Irakoorlog kent een langere aanloop dan alleen 9/11 en de Bush doctrine. In de Golfoorlog voerde de vader van George W. Bush, Bush Senior, al oorlog tegen het Irak van Saddam Hoessein vanwege diens bezetting van Koeweit. Een internationale coalitie verjoeg Irak uit Koeweit, maar Saddam bleef in Irak aan de macht. In 2002 verschoof de aandacht van de Amerikaanse regering onder George W. Bush (vanaf nu weer de Bush regering) van Al-Qaida naar Irak. Irak werd gezien als de grootste bron voor terrorisme richting Amerika.²⁴

Twee rechtvaardigingen werden gegeven door de VS ter legitimatie van een preventieve inval in Irak. Ten eerste dat Saddam beschikte over massavernietigingswapens. Het bezit hiervan was een bedreiging voor de Amerikaanse veiligheid en die van haar bondgenoten omdat Saddam deze wapens aan Al-Qaida zou kunnen leveren.²⁵ Dit gaat terug naar het tweede kernprincipe van de Bush doctrine zoals eerder aangehaald. Amerika zou dus niet wachten tot het weer werd aangevallen, Irak onder Saddam werd gezien als een bedreiging voor de nationale veiligheid en die bedreiging moest beëindigd worden.

In de State of the Union van 2002 benoemde president Bush Irak als een van de landen van de as van het kwaad:

“Iraq continues to flaunt its hostility toward America and to support terror. The Iraqi regime has plotted to develop anthrax, and nerve gas, and nuclear weapons for over a decade. This is a regime that has already used poison gas to murder thousands of its own citizens -- leaving the bodies of

²⁴ Cleveland en Bunton, *A History of the Modern Middle East*, 524.

²⁵ Ibidem.

mothers huddled over their dead children. This is a regime that agreed to international inspections -- then kicked out the inspectors. This is a regime that has something to hide from the civilized world.”²⁶

Irak werd steevast benoemd als lid van de as van het kwaad en een land dat het internationaal terrorisme steunde. Bush was van mening dat Irak in strijd met de Draft resolutie van de Veiligheidsraad van 28 september 2001 handelde door steun te verlenen aan Al-Qaida, althans in zijn optiek.

Een andere belangrijke reden om Irak binnen te vallen was de Amerikaanse wens regime change te bewerkstelligen. Het doel was om het autocratische regime van Saddam Hoessein te laten vallen en Irak te democratiseren. Vandaar uit zou democratie zich verder kunnen verspreiden in het Midden-Oosten. In de optiek van de Bush regering zou democratisering de voedingsbodem voor het internationale terrorisme laten verdwijnen.²⁷

Deze democratiseringsinzet in het Midden-Oosten is in feite een voorbeeld van offensief realisme. De VS vielen Irak aan, terwijl er ook andere mogelijkheden nog open stonden. Frankrijk en Duitsland weigerden de Amerikanen mede daarom te steunen, desondanks gingen de Verenigde Staten met Britse steun toch over tot actie. Maar het democratiseren van Irak kan worden gezien als middel om van dat land een bondgenoot te maken. Eigenlijk was er sprake van het agressief verspreiden van de eigen ideologie door middel van het gebruik van militaire middelen. De VS gedroegen zich expansief tegenover Irak. Er zijn nog twee argumenten om te onderbouwen dat de handelingen van de Bush regering ingedeeld kunnen worden in het kader van offensief realisme.

Ten eerste beschikte Irak toentertijd over een van de grootste olievoorraden in de wereld. De faciliteiten voor de winning van olie werden al snel veiliggesteld door de Amerikanen toen de invasie begon.²⁸ Door de geschiedenis heen is het handelen van staten vaak gestuurd door de drang naar grondstoffen, voorbeelden hiervan zijn Japan in de Tweede Wereldoorlog en de eerste Golfoorlog. De VS bezetten in 2003 dus ook de olievoorraden van Irak.

Ten tweede heeft Irak een belangrijke overeenkomst met Afghanistan, beide landen grenzen aan Iran. Met het bezetten en democratiseren van Irak zou de VS over een belangrijke machtsbasis beschikken grenzend aan Iran. Met de invasie van Irak zou Iran dus verder klemgezet worden. Amerika handelde dus agressief om haar eigen veiligheid tegenover in eerste instantie Irak en verder Iran, een van de landen van de as van het kwaad, te vergroten terwijl de veiligheid van Iran zou worden verkleind.

Tot slot: Cleveland en Bunton wijzen er op, dat de regering van Bush vol zat met Haviken uit

²⁶ The White House, 'President Delivers State of the Union' (versie 29 januari 2002), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (20 februari 2018).

²⁷ Haas en Lesch, *The Middle East and the United States*, 347-348.

²⁸ Cleveland en Bunton, *A History of the Modern Middle East*, 525.

de tijd van het presidentschap van zijn vader. Deze neoconservatieve Haviken hadden nog een rekening te vereffenen met Saddam Hoessein na de eerste Golfoorlog. Het was voor hen onverteerbaar dat Saddam Hoessein toendertijd niet was afgezet. Saddam was namelijk een symbool van weerstand tegen Amerika geworden, een symbool dat moest worden vernietigd.²⁹

Concluderend, het buitenland beleid van de Bush regering werd gekenmerkt door de Bush doctrine. Het handelen van de Bush-regering met betrekking tot de invasies van Afghanistan en Irak was in lijn met de doctrine. Het eerste principe, dat de Bush-regering geen onderscheid maakte tussen terroristen en degenen die hen onderdak boden, was de rechtvaardiging voor de inval in Afghanistan en het afzetten van de Taliban. Dezelfde rechtvaardiging werd ook gebruikt met betrekking tot Saddam Hoessein in Irak, hij werd door de Bush regering gelijkgesteld met terroristen.

Het tweede en derde principe zijn het meest interessant om te analyseren met betrekking tot het theoretisch kader. Het tweede principe dat de VS niet meer zou wachten tot het aangevallen werd, maakte de weg vrij voor preventief militair ingrijpen. Dat leidde uiteindelijk ook tot een rechtvaardiging voor de Irakoorlog. Is dit offensief realistisch denken of juist defensief?

Met betrekking tot Irak is er sprake van offensief realisme, de Verenigde Staten waren van mening dat onderhandelingen tot niets zouden leiden. De VS besloten samen met de Britten tot unilaterale actie, zonder steun van landen als Rusland, Frankrijk en Duitsland. Het belangrijkste verschil tussen offensief en defensief realisme is dat offensieve realisten van mening zijn dat gezamenlijke veiligheid niet gevonden kan worden. Dat was ook de bevinding van de Bush-regering met betrekking tot Irak onder het bewind van Saddam.

De invasie van Afghanistan valt moeilijker te plaatsen. De VS stelden een ultimatum aan de Taliban om Bin Laden uit te leveren en alle aan terrorisme gerelateerde bezigheden te staken. De VS waren tevens al aangevallen door Al-Qaida dat een machtsbasis had in Afghanistan. Er was dus al sprake van gewelddadigheden. In de theorie van het offensieve realisme grijpen staten sneller naar militaire middelen; in die van het defensieve realisme alleen als er geen andere optie meer mogelijk is. Met betrekking tot Afghanistan was er in mijn optiek geen andere optie meer en gezien de brede internationale steun die de VS kregen, deelden andere staten deze mening.

Ten slotte het derde kernprincipe, democratisering. Het doel daarvan is niet het in stand houden van de status quo, maar het uitbreiden van de eigen invloedssfeer: Het Amerikaanse democratisch systeem is te beschouwen als een ideologie. De Bush doctrine ziet democratisering als een alternatief voor de ideologie van terroristen. Door het opleggen van democratisering wordt ook de Amerikaanse ideologie opgelegd, wat een vorm is van expansief gedrag. In die zin past dit in het offensief realisme.

²⁹ Ibidem, 524.

Kortom: de Bush doctrine past grotendeels in de theorie van het offensief realisme, door de preventief militaire eigenschap van het tweede principe en het expansieve karakter van het derde principe. Het beleid in Afghanistan was aanvankelijk nog als defensief realistisch te duiden: de status quo kon niet langer gehandhaafd worden en er moest na een aanval op de VS worden ingegrepen. In Irak was er juist van meet af aan sprake van offensief realisme: regime change was het doel van Bush om zo de invloed van de VS in het Midden-Oosten te vergroten en een machtsbasis te scheppen. Irak werd zeker als bedreiging gezien, maar er waren andere middelen dan een militaire invasie om die dreiging het hoofd te bieden. Maar de Bush regering ging toch over tot militair ingrijpen. De Bush doctrine en daarmee het buitenland beleid van de Bush regering past dus het beste in het theoretisch framework van het offensief realisme.

Hoofdstuk 2:

In 2009 trad Barack Obama aan als president van de Verenigde Staten, het tijdperk van George W. Bush was voorbij. Obama erfde twee voortslepende oorlogen van Bush. Daarnaast was er een grote financiële crisis uitgebroken, de kredietcrisis. Obama had geen ideale omstandigheden geërfd als president. De Bush regering had echter wel met de Iraakse regering in 2008 een overeenkomst gesloten dat Amerikaanse troepen zich eind 2011 volledig zouden terugtrekken uit Irak.

In dit hoofdstuk wordt Obama's buitenland beleid met betrekking tot het Midden-Oosten geanalyseerd, Irak en Afghanistan zullen hier centraal in staan. Op 4 juni 2009 hield Obama een toespraak op de Al-Azhar universiteit in Caïro, een zeer prestigieuze islamitische universiteit. In zijn speech refereerde Obama onder andere naar Afghanistan: Obama sprak de intentie uit om Afghanistan te herbouwen. Hij wilde er, op basis van deze toespraak, geen militaire uitvalsbasis van de Verenigde Staten van maken. Obama sprak zich ook sterk uit voor samenwerking met andere landen om Afghanistan te stabiliseren en bovenal om uiteindelijk de Amerikaanse troepen terug te trekken uit het land. Obama richtte zich dus vooral op samenwerking en het stabiliseren van Afghanistan. Belangrijk punt is dat Obama de invasie van Afghanistan noodzakelijk achtte. In zijn optiek was de oorlog in Afghanistan niet te vermijden door de opstelling van de Taliban.³⁰ Obama richtte zich met betrekking tot Afghanistan op het volgende principe: Samenwerking waar mogelijk.

Obama sprak ook over Irak: Betreffende Irak herhaalt Obama in feite zijn uitspraken over Afghanistan. De oorlog tegen Afghanistan was dan wel noodzakelijk, de oorlog tegen Irak was dat allerminst. Hij sprak zich zeer sterk uit tegen de handelingen van de Bush regering en verwierp in feite de offensief realistische basis en aannames van de Bush doctrine. Irak was in zijn optiek beter af zonder Saddam Hoessein, maar de situatie in Irak herinnerde Amerika volgens hem ook aan het belang van diplomatie en het bereiken van internationale consensus om problemen op te lossen. Amerika had volgens hem de verantwoordelijkheid om Irak herop te bouwen, maar wel de soevereiniteit aan Irak terug te geven. Amerika zou een partner van Irak worden, niet haar beschermheer.³¹ Ook met betrekking tot Irak was Obama gericht op internationale samenwerking en niet op unilaterale handelingen om Irak als machtsbasis tegen Iran te gebruiken.

Ten slotte sprak Obama over democratisering in het Midden-Oosten: Hij zei dat geen enkele bestuursvorm mag worden opgelegd door een staat aan een andere staat. Wel sprak Obama zijn steun uit voor democratische bewegingen in andere landen. Maar democratie moest vanuit de

³⁰ The White House, 'Remarks by the President at Cairo University, 6-04-09' (versie 4 juni 2009), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09> (22 februari 2018).

³¹ Ibidem.

bevolking zelf komen.³²

Obama haalde hiermee fel uit tegen het derde kernprincipe van de Bush doctrine, althans tegen de manier waarop de Bush regering dat principe ten uitvoer bracht. Een van de doelen van de Irak invasie was Irak te democratiseren, oftewel het opleggen van het democratisch systeem en daarmee de Amerikaanse ideologie. Obama was wel bereid om landen met een democratische regering te steunen, maar onder hem zou de VS democratie niet gaan opleggen aan andere landen.

Obama's beleid kan aanvankelijk worden gezien als een voorbeeld van defensief realisme. Obama richt zich in vele gevallen op internationale samenwerking en wil dus in feite de status quo handhaven. De Amerikaanse president beschreef zichzelf in zijn boek 'The Audacity of Hope' als een realistische-idealist, iemand die dus de combinatie zoekt van realisme en idealisme.³³ Het idealisme houdt kort gezegd in dat er vertrouwd wordt op internationale samenwerking, collectieve veiligheid, agressieve diplomatie in plaats van militaire middelen om internationale problemen op te lossen.³⁴ Dat komt dicht in de buurt van defensief realisme.

President Obama's buitenland beleid is vaak hevig bekritiseerd, onder andere door Anthony Celso, professor aan de Angelo State University en gespecialiseerd in veiligheidsstudies. Zijn voornaamste kritiek was dat het beleid van Obama inconsistent zou zijn geweest. Onder zijn leiding had de Verenigde Staten in het Midden-Oosten twee verschillende doelen: het verspreiden van en promoten van democratie en het in standhouden van belangrijke Amerikaanse strategische belangen.³⁵ Die twee doelen gingen niet altijd samen, de Verenigde Staten heeft belangrijke militaire basissen in autoritaire landen, zoals Saudi-Arabië. Saudi-Arabië werd een fundamentele bondgenoot om de groeiende invloed van Iran in Irak in te dammen. Ondanks een gebrek aan democratie in de Arabische golflanden sloot de Obama regering grote wapendeals met verschillende soennitische landen als onderdeel van het containment beleid tegen Iran.³⁶

Obama was zelden assertief in het Midden-Oosten, omdat hij een post-Amerikaanse wereldorde voor zich zag. Volgens Celso houdt deze gedachtegang in dat Obama een relatieve neergang van de Amerikaanse macht op het wereldtoneel accepteerde en ook dat de VS niet langer unilateraal de wereld zou kunnen veranderen. Er moet worden samengewerkt met nationale en internationale actoren om belangrijke kwesties op te lossen. Door financiële beperkingen, mede door de kredietcrisis, en de oorlogen in Irak en Afghanistan kon de Verenigde Staten niet nog een nieuwe

³² Ibidem.

³³ Anthony Celso, 'Obama and the Arab Spring: The Strategic Confusion of a Realist-Idealist', *Journal of Political Sciences & Public Affairs* 2 (2013) 2, aldaar 2.

³⁴ Clarence Lusane, ' "We Must Lead the World:" The Obama Doctrine and the Re-branding of U.S. Hegemony', *The Black Scholar* 38 (2008) 1, 34-43, aldaar 35.

³⁵ Anthony Celso, 'Obama and the Arab Spring: The Strategic Confusion of a Realist-Idealist', 2.

³⁶ Ibidem.

militaire interventie opzetten in de optiek van Obama.³⁷

Met betrekking tot het Amerikaanse beleid ten opzichte van Afghanistan kwam deze zienswijze al in 2009 naar voren. Er was een grote opstand, geleid door de Taliban, uitgebroken tegen de internationale coalitie in Afghanistan. De Taliban en haar bondgenoten hadden op verschillende plekken in het land al een eigen bestuurlijke structuur opgezet. Toen Obama aantrad, riep hij volgens David Lesch en Mark Haas op tot een strategische herziening. In april 2009 kondigde hij een nieuw beleid aan: het stabiliseren van Afghanistan zou leiden tot het verdwijnen van Al-Qaida als een terroristische bedreiging vanuit dat land. Er kwam een uitgebreid 'counterinsurgency' plan waarvoor de generale staf Obama vroeg om tienduizenden extra Amerikaanse grondtroepen. Daarnaast zou de focus komen te liggen op het opbouwen van statelijke instituten.³⁸

Obama keurde het definitieve plan goed in december 2009. Hij stuurde echter niet het aantal troepen waarom de staf had gevraagd. Tevens was er de aankondiging dat Amerikaanse troepen het land in 2011 zouden beginnen te verlaten.³⁹ Dit is een uiting van de beleidswijziging die Obama voorstond: in plaats van vol in te zetten op Amerikaanse militaire macht, stuurde Obama minder troepen dan gevraagd. Wellicht was hij van mening dat andere coalitielanden het gat moesten opvullen, wederom een signaal dat Obama meer samenwerking zocht. In ieder geval is het een duidelijk voorbeeld dat de Verenigde Staten onder Obama geen grote militaire middelen wilden inzetten.

Het uiteindelijke doel was om de 'hearts and minds' van de Afghanen voor hen te winnen. Daarnaast zou er door de inzet van de troepen in belangrijke provincies en districten het algemene beeld ontstaan dat de Taliban zou verliezen. De hoop was dat low-level en mid-level Taliban strijders zich zouden losmaken van de ideologische Taliban leiders en van kant zouden wisselen. Dat zou vervolgens uitzicht bieden op een politieke oplossing.⁴⁰

In Irak werd in augustus 2010 door de Obama regering begonnen met het terugtrekken van Amerikaanse troepen.⁴¹ Obama had bij de aankondiging daarvan enkele opmerkingen die overeen kwamen met de eerdere bevindingen over Obama. Hij benadrukte dat de Amerikaanse invloed in de wereld niet alleen tot stand komt door het uitoefenen van militaire macht. De rol van de Verenigde Staten in Irak zag hij haast hetzelfde als in Afghanistan, het helpen van de wederopbouw, en bovenal steeds meer ruimte geven aan nationale veiligheidstroepen. Er moest vooral civiele ondersteuning komen en de militaire rol van de VS in Irak moest worden afgebouwd. Verder refereert Obama in

³⁷ Ibidem.

³⁸ Haas en Lesch, *The Middle East and the United States*, 411.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem, 412.

⁴¹ The White House, 'Remarks by the President in Address to the Nation on the End of Combat Operations in Iraq' (versie 31 augustus 2010), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2010/08/31/remarks-president-address-nation-end-combat-operations-iraq> (27 februari 2018).

deze toespraak weer aan zijn invulling van democratisering. Alleen de Irakezen kunnen een democratie tot stand laten komen binnen hun eigen grenzen. Tevens haalde Obama aan dat de VS geen grote oorlog zoals Irak meer kan veroorloven, de kosten – in geld en mensenlevens - zijn te hoog voor het land. Niet alleen qua geld maar ook op het gebied van mensenlevens.⁴²

Concluderend: het beleid van Obama met betrekking tot het Midden-Oosten werd grotendeels gekenmerkt door defensief realisme. Obama was altijd al tegen de Irakoorlog geweest zoals hij ook memoreerde in zijn Al-Azhar toespraak. Obama's beleid tot eind 2011 was voor het merendeel gericht op samenwerking met andere landen. Met betrekking tot Afghanistan en Irak was Obama bovenal een defensieve realist: hij wilde de status quo handhaven. Irak moest weer een soevereine staat worden, de VS moesten vooral een ondersteunende rol vervullen, net zoals in Afghanistan. De landen moesten wederopgebouwd worden, en sterke rechtstatelijke instituten krijgen. Het doel daarmee was wel om Afghanistan en Irak als bondgenoten te behouden tegen het terrorisme. Obama richtte zich voornamelijk op gezamenlijke veiligheid, voor zowel Irak, Afghanistan en de Verenigde Staten. Dat was in zijn optiek te bereiken door middel van samenwerking met andere landen. De veiligheid van Afghanistan en Irak hoefde niet af te nemen om de veiligheid van de VS te vergroten.

Echter, het beleid van de Obama regering past niet uitsluitend in het defensief realisme. Obama beloofde democratische krachten in het Midden-Oosten te steunen. Zoals eerder gesteld, is democratisering een middel om Amerikaanse invloed in het Midden-Oosten te doen toenemen. En het uitbreiden van de eigen invloedssfeer door middel van het verspreiden van een ideologie valt te zien als expansief gedrag. Dus Obama liet daar toch een opening voor, hij was alleen niet bereid tot een grootscheepse invasie.

Het valt buiten het kader van dit onderzoek, maar Obama bemoeide zich wel degelijk militair in andere delen van het Midden-Oosten. In Libië zette Obama militaire middelen in tegen Kaddafi, en in Syrië ondersteunde de Obama regering de rebellen tegen de Assad regering door middel van het leveren van wapens.⁴³ Beide acties zouden wel als offensief realisme kunnen worden uitgelegd. Zoals Celso stelde: Obama handelde inconsistent. Dat leidt tot een conclusie op deze deelvraag dat het beleid van Obama niet per definitie onder een noemer kan worden geschaard. Hij zette zichzelf graag neer als een idealist, en dus een naar defensief realisme neigende president. Maar zijn ingrepen in Libië en Syrië, onder het mom van het bevorderen van democratische krachten, doen toch herinneren aan het tijdperk van Bush. De schaal waarop Obama ingreep was echter beperkt, mede door de financiële beperkingen waar Amerika mee kampte ten gevolge van de kredietcrisis.

⁴² Ibidem.

⁴³ Goldschmidt en Boum, *A Concise History of the Middle East*, 426.

Conclusie

In hoeverre was het buitenland beleid van de VS onder Bush en Obama identiek? Het is belangrijk om te beseffen dat Bush en Obama in totaal verschillende omstandigheden aantraden. Bush trad aan in 2001, de Verenigde Staten waren onbetwist het machtigste land in de wereld, financieel en militair beschouwt. Toen Obama aantrad voerden de VS al acht jaar oorlog in Afghanistan en zes jaar in Irak. Daarnaast was de kredietcrisis uitgebroken, wat ervoor zorgde dat de VS het financieel moeilijker kregen dan eerder. Deze verschillende omstandigheden tonen ook aan dat Bush en Obama verschillende middelen tot hun beschikking hadden en een andere instelling en visie over de rol van Amerika hadden in het Midden-Oosten.

Zowel Bush als Obama handelden op bepaalde momenten strategisch om Amerikaanse invloed in de regio te behouden. Beiden waren bevriend met autoritaire regimes. Zo sloot Obama wapendeals met Saoedi-Arabië en andere Arabische golfstaten om Amerikaanse invloed in stand te houden. Obama handelde dus niet louter idealistisch en terughoudend.

Met betrekking tot Afghanistan valt het handelen van Bush als defensief realistisch te beschouwen. Zoals Robert Jervis stelde wordt defensief realisme gekenmerkt door een angst om aangevallen te worden, niet door expansiedrift. De VS waren al aangevallen door Al-Qaida wiens machtsbasis in Afghanistan lag. Bush sloeg terug en reageerde op een aanval. De invasie in Afghanistan was ingegeven vanuit een defensief oogpunt, na mislukte pogingen om te onderhandelen met de Taliban. Er was geen andere mogelijkheid dan een militair ingrijpen om de dreiging vanuit Afghanistan in de vorm van Al-Qaida te neutraliseren. Obama's handelen in Afghanistan is ook als defensief realistisch te duiden. De VS waren al acht jaar actief in Afghanistan, maar Obama ging de Amerikaanse strategie meer richten op samenwerking met andere coalitielanden. Het feit dat Obama Afghanistan op eigen benen wilde laten staan, toont wederom een kenmerk van defensief realisme aan: samenwerking zoeken waar mogelijk. Die samenwerking kan later uiteraard leiden tot de opkomst van een sterke Afgaanse bondgenoot. Dat is een uiting van realisme, vorm bondgenootschappen waar dat mogelijk is met als doel gezamenlijke veiligheid.

In het geval van Irak verschilden Bush en Obama echter aanzienlijk. Obama is nooit een voorstander geweest van de invasie van Irak. De Bush regering daarentegen had de invasie van Irak als speerpunt in het Amerikaanse buitenland beleid. Zoals eerder gesteld waren er verschillende redenen voor de invasie in Irak, die grotendeels passen in het offensief realistische framework. De invasie van Irak was een duidelijk voorbeeld van expansief gedrag van de VS. De eigen veiligheid werd vergroot door de veiligheid van Irak te verkleinen.

Centraal element in het beleid van beide presidenten is het fenomeen democratisering, het

ideologische export- en expansieproduct van de Verenigde Staten. Bush zag het actief bewerkstelligen van een regime change, oftewel democratisering, als een legitiem doel. Als een land gedemocratiseerd werd dan zou alles goed komen was de gedachte. Het beleid van Bush ging in feite uit van een dominotheorie. Als een land democratisch werd dan zouden andere landen volgen. Dit was een offensief realistische gedraging zoals eerder gesteld, de eigen ideologie werd zelfs met militaire middelen verspreid. Bush en de zijnen onderschatten alleen de werkelijke situatie in Irak en het Midden-Oosten, democratisering bleek niet het wondermiddel te zijn zoals werd gedacht.

Uit de primaire bronnen, zoals de Al-Azhar toespraak en de toespraak met de aankondiging dat Amerikaanse troepen zich zouden terugtrekken uit Irak, blijkt dat Obama in zijn eerste jaren als president geen democratie wilde opleggen aan andere staten. Democratie moest vanuit de bevolking in het desbetreffende land zelf komen. Wel beloofde hij steun aan democratische krachten in landen in het Midden-Oosten. Dat is nogal een vage belofte en terecht stelt Celso dat het beleid van Obama werd getekend door inconsistentie. Waar ligt immers de grens tussen het bewerkstelligen en bevorderen van het Amerikaanse exportproduct democratie?

Met de 'Arabische Lente' raakten de VS betrokken bij de conflicten in Syrië en Libië. Waar Bush de eigen Amerikaanse militaire middelen direct inzette om regime change teweeg te brengen deed Obama dat in Syrië op een meer indirecte wijze. De vraag is of Obama dat deed uit ideologische of pragmatische dan wel materiele redenen? De oorlogen in Afghanistan en Irak waren zeer duur geworden voor de VS. Nog een grootscheepse oorlog konden de Verenigde Staten vermoedelijk economisch niet dragen. De kredietcrisis in 2008 had zijn sporen nagelaten in de wereld, oorlog voeren werd daardoor een te kostbare aangelegenheid. Daarnaast werd Obama verkozen met de belofte om de oorlog in Irak te beëindigen. Een nieuwe grote militaire interventie op touw zetten zou zijn geloofwaardigheid bij kiezers onder druk zetten. De Amerikanen waren ook oorlogsmoe: vanaf 2001 verkeerde Amerika in oorlog; er was in de VS dan ook geen draagvlak meer voor nog een oorlog. Obama lijkt dus vooral bewogen te zijn door materiële en pragmatische redenen. Uit het werk van Mark Haas en David Lesch blijkt dat die ook een factor waren in Obama's beleid met betrekking tot Afghanistan en zijn beslissing minder troepen te sturen dan waar de legerleiding om had verzocht.

Bush was veel rechtlijniger in zijn handelingen met bijvoorbeeld Irak. Er werd besloten tot een militaire invasie om Saddam Hoessein af te zetten. Economisch zat het de VS natuurlijk mee toendertijd in vergelijking met Obama. Maar een andere reden kan worden gevonden in het politieke klimaat in Washington. Bush had een regering vol met neoconservatieve republikeinen, die er openlijk voor uit kwamen dat actief militair ingrijpen een legitieme manier van handelen was. Hoewel niet elk land de invasie in Irak steunde, genoten de VS echter ten tijde van de invasie nog steeds internationale sympathie, zoals 'The Coalition of the Willing' aantoonde.

Obama beschikte niet over die luxe. Amerika stond er internationaal niet goed op. De toespraak die Obama in 2009 in Egypte hield was dan ook bedoeld als een duidelijke boodschap voor de (Arabische) buitenwereld. De VS waren niet de vijand van de islamitische wereld. Het feit dat Obama voor die locatie koos toont aan hoe noodzakelijk hij het achtte de banden met het Midden-Oosten aan te halen. Daarnaast zette Obama zichzelf neer als een morele leider. Amerika zou rechtvaardig handelen. Door zichzelf zo te positioneren beperkte Obama zijn politieke speelruimte.

Kortom: Bush en Obama verschilden bovenal met het inzetten van militaire middelen. Bush was daar, met de Irakoorlog als voorbeeld, veel sneller toe bereid dan Obama. Het beleid van zowel Bush als Obama valt niet volledig in een kader van offensief of defensief realisme te plaatsen. Toch kan het handelen Obama meer in het defensief realistisch kader geplaatst worden, namelijk het handhaven van de status quo in Afghanistan en Irak. En het opzoeken van internationale samenwerking. Bush zijn beleid daarentegen kan, met de Bush doctrine in het achterhoofd, grotendeels geplaatst worden in het offensief realistisch kader. Onder Bush zochten de VS geen gezamenlijke veiligheid met andere staten. De veiligheid van de VS stond voorop, de veiligheid van staten in het Midden-Oosten was juist van ondergeschikt belang. De veiligheid van die staten zou echter niet volledig genegeerd worden. Het idee was dat door middel van democratisering de veiligheid van deze staten zou toenemen. Een staat zou dan een democratische rechtstaat worden, waardoor interne stabiliteit verzekerd zou zijn. En extern zou het land een bondgenoot van de Verenigde Staten zijn. Maar blijkende de omstandigheden die Obama erfde van Bush werkte die strategie niet.

Dit onderzoek heeft vooral aangetoond dat het buitenland beleid van Bush en Obama in het Midden-Oosten niet op elk vlak verschilde. Obama zette zich in voor democratie en mensenrechten, maar als staatshoofd moest hij ook de Amerikaanse belangen blijven beschermen. En die belangen kwamen niet altijd overeen met de democratie en mensenrechten in het Midden-Oosten. Of met Obama's eerdere beloftes dat de VS zich niet militair zou bemoeien met andere staten. Obama en Bush kenden op sommige punten juist wel overeenkomsten, een president handelt dus niet geheel in een bepaald theoretisch kader. Regeringsleiders handelen bovenal pragmatisch. Wel worden ze overwegend gestuurd door een bepaalde gedachtegang zoals dit onderzoek met Bush en Obama aantoont.

Tot slot, er is ruimte om nog meer onderzoek te doen naar het Amerikaanse beleid in het Midden-Oosten. Zo is er de 'Arabische Lente' die helaas maar terloops kon worden benoemd in dit onderzoek. Obama sloot ook de nucleaire deal met Iran, waarin juist geprobeerd werd collectieve veiligheid door middel van samenwerking tot stand te brengen. Obama heeft Iran bijvoorbeeld niet aangevallen, maar de dreiging vanuit Iran proberen te neutraliseren via diplomatie, een uiting dus van defensief realisme.

Literatuurlijst:

Bronnen:

A Charge Kept: The Record of the Bush Presidency 2001-2009, red. Marc. A. Thiessen, The White House (Washington 2009).

The White House, 'President Declares "Freedom at War with Fear" ' (versie 20 september 2001), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (15 februari 2018).

The White House, 'President Delivers State of the Union' (versie 29 januari 2002), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (20 februari 2018).

The White House, 'Remarks by the President at Cairo University, 6-04-09' (versie 4 juni 2009), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09> (22 februari 2018).

The White House, 'Remarks by the President in Address to the Nation on the End of Combat Operations in Iraq' (versie 31 augustus 2010), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2010/08/31/remarks-president-address-nation-end-combat-operations-iraq> (27 februari 2018).

Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, 'Draft resolutie S/2001/921' (versie 28 september 2001), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/37/PDF/N0155737.pdf?OpenElement> (15 februari 2018).

Secundaire literatuur:

Celso, Anthony, 'Obama and the Arab Spring: The Strategic Confusion of a Realist-Idealist', *Journal of Political Sciences & Public Affairs* 2 (2013) 2.

Cleveland, William L. en Martin Bunton, *A History of the Modern Middle East* (zesde druk: Boulder Colorado 2016).

Crawford, Neta C., 'Just War Theory and the U.S. Counterterror War', *Perspectives on Politics* 1 (2003) 1, 5-25.

Fattah, Khaled en K.M. Fierke, 'A Clash of Emotions: The Politics of Humiliation and Political Violence in the Middle East', *European Journal of International Relations* 15 (2009) 1, 67-93.

Goldschmidt Jr., Arthur en Aomar Boum, *A Concise History of the Middle East* (elfde druk: Boulder Colorado 2016).

Haas, Mark L. en David W. Lesch (red.), *The Middle East and the United States: History, Politics and Ideologies* (vijfde druk: Boulder Colorado 2012).

Lusane, Clarence, ' "We Must Lead the World:" The Obama Doctrine and the Re-branding of U.S. Hegemony', *The Black Scholar* 38 (2008) 1, 34-43.

Mearsheimer, J., *The Tragedy of Great Power Politics* (New York 2001); R. Jervis, 'Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate', *International Security* 24 (1999) 42-63.

Tosh, John, *The Pursuit of History* (vijfde druk: Dorchester 2010).